

دیدگاه رجال دولتی به سیاست کشف حجاب

۳ دی ۱۴۰۱ ساعت ۲۰:۱۳

هدایت از جمله رجال دولتی بود که صریحا به قانون کشف حجاب واکنش نشان داد. او این قانون را مقلدانه می‌دانست و معتقد بود تقلید زمانی درست است که در زمینه ساختارهای سیاسی آن باشد نه ظاهر آن.

سیاست کشف حجاب رضاشاه از زمان مطرح شدن آن تا تصویب قانونی، مسیر طولانی را دنبال کرد. این مسیر همراهان و مخالفان خاص خود را داشت. رجال دولتی، از جمله افراد و گروه‌هایی بودند که واکنش متفاوتی نسبت به این سیاست اتخاذ کردند. چنانچه برخی از رجال، علاوه بر همراهی و موافقت، به پایه‌ریزی تئوریک این سیاست پرداختند و برخی نیز به طور تلویحی و یا آشکار مخالفت کردند. شرح واکنش رجال، موضوعی است که در ادامه به آن پرداخته شده است.

سیاست کشف حجاب و آغاز آن

رضاشاه از همان ابتدای سلطنت خود، سیاست کشف حجاب را در پیش گرفت. این سیاست، ابتدا از مردان و با قانون متحدالشکل کردن لباس‌ها آغاز شد. روحانیون از جمله گروه‌های هدف در این سیاست بودند که موظف شدند از لباس متحدالشکل تعیین شده توسط دولت استفاده کنند. رجال دولتی نیز از دیگر گروه‌هایی بودند که مطابق با این سیاست، ملزم به استفاده از اونیفرم دولتی شدند. این سیاست در نهایت منجر به قانون کشف حجاب زنان و استفاده اجباری مردان از کلاه نیز شد. قانون کشف حجاب از ابتدا تا انتهای آن واکنش‌های متفاوتی را میان رجال به دنبال داشت. برخی از مخالفان عبارتند از:

مخبرالسلطنه هدایت

هدایت از جمله رجال دولتی بود که صریحا به قانون کشف حجاب واکنش نشان داد. او این قانون را مقلدانه می‌دانست و معتقد بود تقلید زمانی درست است که در زمینه ساختارهای سیاسی آن باشد نه ظاهر آن. به گفته مخبر «در این اوقات روزی به شاه عرض کردم تمدنی که آوازه‌اش عالم‌گیر است دو تمدن است، یکی تظاهرات در بولوارها، یکی تمدن ناشی از لابراتوارها، تمدنی که مفید است و قابل تقلید، تمدن ناشی از لابراتوارها و کتابخانه‌ها است. گمان کردم به این عرض من توجهی فرموده‌اند آثاری که بیشتر ظاهر شد تمدن بولوارها بود که به کار لاله‌زار می‌خورد و مردم بی‌بندوبار خواستار بودند.»^۱

مخبرالسلطنه هدایت از معدود افرادی بود که صریحا به کشف حجاب اعتراض داشت. دیگر رجال دولتی یا با این قانون موافق بودند و یا از ترس خود جرات اعتراض نداشتند، زیرا در صورت مخالفت باید استعفا می‌دادند و یا زندانی می‌شدند. نمونه‌ای از این ادعا را می‌توان در واکنش یکی از وکلای مجلس و همسرش در رابطه با این قانون مشاهده کرد. در خاطرات یکی از همسران

سفیر آمده است: «یکی از وکلای مجلس و همسرش می‌بایست بدون حجاب وارد مهمانی شوند. سرانجام روز موعود فرا رسید، همسر وکیل لباس خود را پوشیده ولی به هیچ وجه قادر نبود بدون چادر از درگاه خانه قدم بیرون بگذارد. وکیل مجلس یکساعت زانو بر زمین زد و با زنش صحبت نمود، چون می‌دانست اگر راضی نشود کار خود را از دست می‌دهد. ولی خانم راضی به رفتن نشد و او دو ماه بعد استعفا کرد.»^۲

در کنار مخالفان، برخی از سیاستمداران و یا رجال دولتی نیز به حمایت و حتی ایجاد بنیان نظری این سیاست پرداختند. از جمله این افراد می‌توان به کسانی چون ملک الشعراى بهار، یحیی دولت‌آبادی و خواهرش صدیقه اشاره کرد. البته از آنجا که تعداد این رجال که در گروه روشنفکران وابسته به غرب قرار دارند، زیاد است، به این افراد به عنوان نمونه پرداخته شده است.

ملک الشعراى بهار

بهار، معتقد بود پوشش زنان در دوران باستان متفاوت با پوششی بود که توسط اسلام وارد ایران شد. او علیرغم تأکید بر حفظ برخی از سنت‌ها، از حامیان اصلی کشف حجاب بود. بهار، از جمله افرادی بود که با سرودن اشعاری در وصف حجاب، از اقدامات رضاشاه در این زمینه حمایت کرد. البته بهار هیچ‌گاه مواضع خود در برابر حجاب را به طور واضح بیان نکرد. از این رو برخی معتقد بودند بهار، حجاب باطنی را بر حجاب ظاهری ترجیح می‌داد و برخی نیز بر این باور بودند که او حجاب باطنی و ظاهری را موازی یکدیگر می‌دانست. با این حال او اشعاری را در وصف اقدامات رضاشاه در برابر حجاب سرود و به نوعی از او حمایت کرد

یحیی دولت‌آبادی و خواهرش صدیقه

یحیی دولت‌آبادی، از رجال فرهنگی و سیاسی حکومت پهلوی، از جمله افرادی بود که بارها در کتاب خود «حیات یحیی» به موضوع کشف حجاب پرداخت و از آن حمایت کرد. دولت‌آبادی در بیان وقایع دوره حکومت رضاشاه یکی از بحث‌های محوریش کشف حجاب است. یحیی در کتاب خود تحت عنوان «حیات یحیی» از کشف حجاب دفاع کرده و افتخار می‌کند که دختران خود را در جشن فارغ‌التحصیلی بدون پوشش اسلامی شرکت داده است. او در ادامه، کشف حجاب را از کارهای سترگ رضاشاه دانسته و می‌نویسد: «تصدیق باید کرد که جز با قدرت و اراده محکم شاه پهلوی، رفع حجاب از ایران بسیار مشکل بود.»^۴ او هرگز به بستر جامعه‌ای که به آموزه‌های اسلامی معتقد بود و به آن باور داشت توجه نمی‌کرد و مسخ باورهای برآمده از فرهنگ دیگر بود. همچنان که خواهرش نیز همین راه را می‌رفت.

صدیقه دولت‌آبادی نیز به مانند بردارش یحیی، از جمله حامیان کشف حجاب بود. البته صدیقه دولت‌آبادی، از دوره مشروطه مواضع خود در برابر حجاب را اعلام کرده بود. او مخالف حجاب بود و دیدگاه‌های خود را از طریق روزنامه‌ها نیز بیان می‌کرد. با این حال دوره پادشاهی رضاشاه دوره خوبی برای تحقق رویاهای صدیقه دولت‌آبادی در باب کشف حجاب بود. از این رو وقتی رضاشاه از لزوم کشف حجاب سخن گفت، صدیقه دولت‌آبادی از اولین زنانی بود که به حمایت از رضاشاه پرداخت. از جمله کارهایی که دولت‌آبادی انجام بود تاسیس جمعیتی به نام بیداری نسوان در تهران در سال ۱۳۰۵ش بود. این سازمان سیاسی نقش مهمی در ترویج بی‌حجابی داشت و حتی برخی معتقدند کانون بانوان نیز اقتباسی از جمعیت بیداری نسوان بود.

سخن نهایی

همان‌طور که گفته شد مواضع و واکنش‌های رجال دولتی به موضوع کشف حجاب متفاوت بود. گرچه بخشی از رجال دولتی از روی اجبار و یا به طور حامیانه با این سیاست همراه شدند؛ اما توجه به این نکته نیز حائز اهمیت است که تعداد رجال دولتی در آن دوره، بسیار ناچیز بود. در واقع به دلیل عدم گسترش ادارات سازمان‌های دولتی به شکل امروزی خود، رجال دولتی، جمعیت کوچکی را تشکیل می‌دادند. از طرفی بخش مهمی از آن‌ها نیز از ناراضیان و یا مخالفان کشف حجاب بودند. بر این اساس می‌توان گفت، اگر بخواهیم واکنش کلی مردم ایران نسبت به سیاست کشف حجاب را بیان کنیم، باید بگوییم که بخش مهم و زیادی از جمعیت با این سیاست مخالف بودند.

منابع

۱. مخبرالسلطنه هدایت، خاطرات و خطرات، تهران، انتشارات زوار، چاپ دوم، ۱۳۴۴، ص ۳۸۳.
۲. سینیای هلمز، خاطرات همسر سفیر، ترجمه اسماعیل زند، تهران، نشر البرز، صص ۱۳۵-۱۳۶
۳. سیدمجتبی میرمیران و مهدی رادنیای، جایگاه و نقش زن در شعر ملک‌الشعرا بهار و نسیم شمال، هشتمین همایش پژوهش‌های زبان و ادبیات فارسی، (بهمن ۱۳۹۴)، ص ۲۰۴۶.
۴. محرم قلی‌زاده، «بازکاوی ریشه‌های تئوریک سیاست‌های فرهنگی حکومت رضاشاه در اندیشه روشنفکران بومی» نشریه مطالعات تاریخی، شماره ۳۹، (زمستان ۱۳۹۱) و ر، ک: سیداحمد موسوی، یحیی دولت‌آبادی، پژوهشکده باقرالعلوم.
۵. مهدی صلاح، کشف حجاب زمینه‌ها، واکنش‌ها و پیامدها، تهران، موسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، ۱۳۸۴، ص ۳۰.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/49027/حال-دیدگاه-سیاست-دولتی-رجال-دولتی-کشف-حجاب>